

سجده مقاله

علوم حدیث و معارف حدیثی (تعاریف تازه، و فراخوانی تازه)

آن زمان که طراحان فصلنامه علوم حدیث، ایده راه اندازی مجله را در سر می پروراندند و به دنبال اخذ مجوز بودند (سال ۱۳۷۴) و نیز آن زمان که نخستین شماره فصلنامه منتشر گشت (پاییز ۱۳۷۵)، مباحث و مطالعات حدیثی در ایران رونقی چندانی نداشت. هنوز دانشکده علوم حدیث، افتتاح نشده بود (افتتاح دوره کارشناسی، سال ۱۳۷۸ و افتتاح دوره کارشناسی ارشد، سال ۱۳۸۲) و هنوز مجلات تخصصی حدیث چون نهج البلاغه (سال ۱۳۸۰)، سفینه (سال ۱۳۸۲)، حدیث اندیشه (سال ۱۳۸۱)، میراث حدیث شیعه (سال ۱۳۷۷)، علوم الحدیث (۱۳۷۶ ش / ۱۴۱۸ ق) به خانواده مطبوعات کشور نیوسته بودند هنوز رشته تخصصی حدیث در حوزه علمی قم (افتتاح سطح کارشناسی ۱۳۸۱) و نیز رشته تخصصی نهج البلاغه (افتتاح سطح کارشناسی ارشد، سال ۱۳۸۲) دایر نبود.

بالتبع در چنین فضای علمی، مفاهیم و عنوان ها، هنوز به دقت مرزبندی نشده بودند. و شاید بتوان گفت مورد دغدغه اندیشه ورزان و متفکران قرار نداشتند. البته قواعد جامعه شناسی معرفت و دانش نیز همین را تأیید می کنند که دانش ها در بستر زمانی فراخ

شکل می‌گیرند، شاخه شاخه می‌شوند و تکثیر پیدا می‌کنند.^۱
 بر همین پایه باید به دغدغه امروزی تمایز گذاردن «میان علوم حدیث» و «معارف حدیثی» نگاه کرد که عنوان اول، اشاره به دانش‌های مقدماتی دارد و عنوان دوم به تعالیم و معارف حدیثی و شرح و بسط آنها.

عنوان «علوم حدیث»، آن زمان که نام فصلنامه قرار گرفت، عنوانی عام بود و چنین تمایزی منظور نظر نبود. در دل این عنوان، معارف و تعالیم حدیثی نیز جای داشت، همان‌گونه که درایه الحدیث، روزگاری اصطلاحی عام بود و بر همه فنون علم الحدیث اطلاق می‌شد، ولی امروزه متناسب با معنای لغوی اش بیشتر به مباحث مربوط به متن و فقه الحدیث اطلاق می‌گردد.
 بر اساس همین تلقی عام، در سرمقاله شماره نخست - که اهداف و قلمرو مجله به بحث گذارده شد - این عناوین و عبارات به چشم می‌خورد:

این نشریه، با توجه به خلاهای یاد شده و با الهام از رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیه‌الله خامنه‌ای - مد ظله - (در پیام ارجمندشان به مناسبت افتتاح دارالحدیث)، آرمان‌ها و اهداف زیر را دنبال می‌کند:

۱. گسترش و نشر فرهنگ سنت و حدیث؛

۲. تبیین جایگاه حدیث و سنت در اسلام شناسی؛

۳. رسیدن به قواعد روشن در مسیر فهم سنت و حدیث؛

۴. ارائه معیارهایی روشن برای پالایش حدیث؛

۵. معرفی و احیای میراث حدیثی شیعه و اهل سنت.

برای دستیابی بدین آرمان‌ها، این فصلنامه، ارباب معرفت و صاحبان قلم را در زمینه‌های یاد شده زیر به همکاری فرا می‌خواند:
 یک. تاریخ حدیث.

دو. علم رجال و ارزیابی اسناد.

۱. این نکته درباره دانش‌های حدیثی در مقاله: «دانش‌های حدیثی: گذشته، حال، آینده» شماره ۱۶ همین فصلنامه به بحث گزارده شده و شواهدی برای آن، ذکر شده است.

سه. فقه الحدیث. تفسیر نصوص دینی به طور اعم، و قرآن و حدیث به صورت عام، و حدیث به نحو اخص، مطالعه و پژوهشی جدی را طلب می‌کند. آنچه بر این طلب می‌افزاید، طرح مباحث جدید در تفسیر متون دینی در میان متکلمان و فیلسوفان دین است. آگاهی بر این مباحث، و نقد و بررسی و سپس گزینش و به کارگیری آنها در تفسیر متون دینی، نیز در همان پایه از مطلوبیت قرار دارد.

بجز آن، قواعد عام فهم حدیث، چون تعارض اخبار، تقیه در حدیث، نقل به معنا، دلالت فعل، نسخ، پرسش و پاسخ‌ها و... و قواعد خاص ابواب حدیث، چون معارف، عبادات، اخلاقیات، آداب، احادیث تفسیری، احادیث طب و بهداشت، ادعیه و زیارات و... نیازمند پژوهش است.

چهار. محدثان و کتب حدیثی.

پنج. نقد و بررسی راویان.

شش. بررسی و شرح حدیث. گزینش برخی احادیث و روشن ساختن اعتبار و نیز تأمل در محتوا و مفهوم آنها، یکی دیگر از محورهایی است که این نشریه دنبال می‌کند.

هفت. معرفی و احیای نسخ خطی.

هشت. رایانه و حدیث.

نه. کتابشناسی.

ده. نقد، معرفی و اطلاع‌رسانی. نقد و معرفی کتبی که در حوزه علوم حدیث نشر یافته‌اند و نیز پایان‌نامه‌ها، ترجمه‌ها، شرح‌ها و تعلیقه‌ها و... از دیگر بخش‌های مجله خواهند بود.

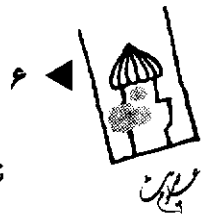
و بر همین اساس در اکثر شماره‌های مجله، مباحث محتوایی و معارفی، بخشی از

مجله را به خود اختصاص داده‌اند که برخی عناوین، گویا و شاهد آن است:

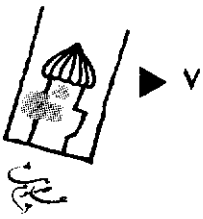
نقدی بر حدیث «اصحابی کالنجوم»، ش ۱.

بررسی حدیث سلسله الذهب، ش ۲.

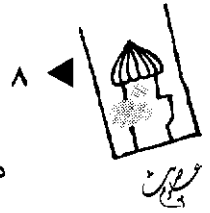
دفاع از حدیث، ش ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۰، ۱۳، ۱۷، ۲۲، ۲۸.

- نقل به معنا، ش ۲ .
- المدخل إلى دراسة نص الغدير، ش ۳
- رساله ای در معنای حدیث «ما ترددت»، ش ۳
- مسند عیسی بن مریم، ش ۴
- تأملی در احادیث نقصان عقل زنان، ش ۴
- رساله ای از آخوند ملا حبیب الله کاشانی، ش ۴
- دوازده امام در منابع اهل سنت، ش ۶ و ۸
- عرضه حدیث بر امامان، ش ۶ و ۹
- ویژه نامه حدیث غدیر، ش ۷ (اکثر مقالات)
- موانع فهم حدیث، ش ۸
- جامعیت قرآن از نگاه احادیث، ش ۸
- سعادت و نحوست ایام، ش ۱۱
- نگاهی به شرح آقاجمال بر غرر، ش ۱۱
- سیری در مسأله مبدأ و معاد، ش ۱۱
- ترجمه های مفتاح الفلاح، ش ۱۱
- قطب الدین کیدری و أنوار العقول، ش ۱۲
- ده نکته درباره شرح اصول کافی ملا صدرا، ش ۱۳
- جلوه های حدیث در تفسیر صدر المتألهین، ش ۱۳
- مراتب انس با قرآن در روایات، ش ۱۳
- سیر تدوین غریب الحدیث، ش ۱۳
- امام خمینی و فقه الحدیث، ش ۱۴
- پنج آموزه اخلاقی در شرح چهل حدیث، ش ۱۴
- نگاهی به کتاب شرح حدیث جنود عقل و جهل، ش ۱۴
- معیارهای انتخاب کارگزاران در اندیشه امام خمینی، ش ۱۴

- نوروز در روایات اسلامی، ش ۱۵
- رابطه متقابل کتاب و سنت، ش ۱۵
- رساله حاج بابا قزوینی در شرح یک حدیث نبوی، ش ۱۵
- روایات فصل الخطاب نوری، ش ۱۶
- فقه الحدیث در نگاه آیه الله بروجردی، ش ۱۷
- روان شناسی و فقه الحدیث، ش ۱۷
- ویژه نامه امام علی، ش ۱۸ (اکثر مقالات)
- نقد و بررسی صحیحین، ش ۱۹
- دیدگاه های حدیثی ملاصدرا در شرح اصول کافی، ش ۱۹
- پرسش هایی درباره چند حدیث، ش ۱۹
- احادیث آغاز وحی، ش ۲۰
- رابطه فقه و حدیث، ش ۲۰
- تکمله ای بر مقاله «پرسش هایی درباره چند حدیث»، ش ۲۰
- درنگی در واژه «تنقبت»، ش ۲۱
- علامه مجلسی و تعامل با روایات تفسیری اهل بیت، ش ۲۲
- شیوه های جمع و تاویل اخبار در تهذیب الاحکام، ش ۲۳
- مطالعه ای در مورد حدیثی کهن، ش ۲۳
- شرحی بر حدیث «إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ»، ش ۲۴
- رساله «سیاست فرقانی در ذبح قربانی»، ش ۲۴
- شرح صدر المتألهین بر اصول کافی، ش ۲۴
- نگاهی به صحیح بخاری، ش ۲۴
- نگاهی به حدیث عنوان بصری، ش ۲۵
- جستاری درباره حدیث «القدرية مجوس هذه الامة»، ش ۲۵
- نگاهی به خطبة الافتخار و خطبة تطنجیه، ش ۲۵

درباره حدیث «فاطمه پاره تن من است»، ش ۲۶
علامه مجلسی و نقد دیدگاه های فلسفی، ش ۲۶
مفهوم عقل از دیدگاه دو شارح اصول کافی، ش ۲۶
بازخوانی چند حدیث مشهور درباره عاشورا، ش ۲۶
ویژه نامه حضرت عبدالعظیم حسنی، ش ۲۷
رسالة فتحیه، ش ۲۸

رویکرد حدیثی سید حیدر آملی در جامع الاسرار، ش ۲۸
حدیث مجدد، ش ۲۸

توحید صدوق از نگاه تحلیل و نقد، ش ۲۸
رابطه قرآن و حدیث، ش ۲۹

بهره گیری از حدیث در روان شناسی، ش ۲۹
تاریخ مندی در نصوص دینی، ش ۲۹
دفاع از روایات بحار الانوار، ش ۲۹
دو شاهکار علوی، ش ۲۹

پژوهشی در اشعار وصیت، ش ۳۰
رابطه حدیث و جامعه شناسی، ش ۳۰

اندیشه های حدیثی علامه شوشتری در کتاب النجعة، ش ۳۱
عدالت از دیدگاه امام علی، ش ۳۱

فاطمه کوثر قرآن، ش ۳۱

شیوه های تحمل و مهار مصیبت، ش ۳۱

گفتنی است این فهرست، شامل بخش مقالات است و گفتگوها، معرفی ها، و نقدها را دربر نمی گیرد. با این همه بیش از یک سوم مقالات منتشره شده تاکنون، مباحث مربوط به معارف حدیثی را به خود اختصاص داده است.

اینک در هشتمین سال از عمر انتشار مجله، بر این نکته ها تاکید می ورزیم که:

۱. عنوان «علوم حدیث»، تعبیری عام برای همه عرصه‌ها و زمینه‌های حدیث پژوهی، است، چه آنها که امروزه بیشتر «علوم حدیث» نامیده می‌شوند، و چه معارف حدیثی.

۲. وضوح و شفافیت و پردازش نسبتاً قابل توجه علوم حدیث (به معنای خاص) تاکنون و به کفایت نسبی رسیدن در این گونه مباحث، می‌تواند نسبت اهتمام فصلنامه را تغییر دهد و نویسندگان از این پس به مباحث تحلیلی و معارف حدیثی، بیش از گذشته، بپردازند.

۳. به نظر می‌رسد هنوز در مباحث علوم حدیث (به معنای خاص)، زمینه بحث‌های جدی و تخصصی فراوان وجود دارد که اهتمام بیشتری را می‌طلبد. پرداختن به مباحث فلسفه علوم حدیث - که در شماره ۱۶ مجله به عنوان دانشی جدید و پژوهشی ضروری مطرح شد، هنوز کمتر توجه محققان را به خود جلب کرده است، و هنوز عرصه‌های نا نوردیده چون عناوین زیر بسیار است:

۱. رابطه قرآن و سنت
۲. جایگاه حدیث در علوم اسلامی
۳. جایگاه حدیث در معارف اسلامی
۴. مستشرقان و حدیث
۵. حجّیت حدیث
۶. ماهیت حدیث
۷. نقد متن و مباحث مرتبط با آن
۸. قواعد فقه الحدیث
۹. تاریخ حدیث و بررسی بازتاب اختلافات فرقه‌ای و فرهنگی در حدیث
۱۰. پالایش حدیث و شناسایی احادیث موضوعه
۱۱. مباحث نوین در تفسیر متون حدیث
۱۲. حدیث، میراث اسلامی یا متون مقدس؟

و ...

امید است این فصلنامه توانسته باشد در راستای هدف‌های منظور خود، موفقیت‌هایی به دست آورد، که البته همه آن را مدیون نویسندگان و صاحب نظران همراه و همکار مجله می‌دانیم.